

WPROWADZENIE DO PRAW CZŁOWIEKA

SCENARIUSZE WARSZTATÓW UZUPEŁNIAJĄCYCH KURS

E-LEARNINGOWY NA PLATFORMIE AKADEMIA PRAW

CZŁOWIEKA AMNESTY

O KURSIE

Wprowadzenie do praw człowieka to darmowy kurs e-learningowy dostępny na platformie Akademia Praw Człowieka Amnesty (www.academy.amnesty.org). Kurs jest przeznaczony dla osób (dorosłych i młodzieży powyżej 13. roku życia), które chcą rozwinąć i usystematyzować swoją wiedzę o przysługujących wszystkim ludziom prawach i wolnościach. Dzięki udziałowi w kursie będziesz potrafił/potrafiła/potrafiło:

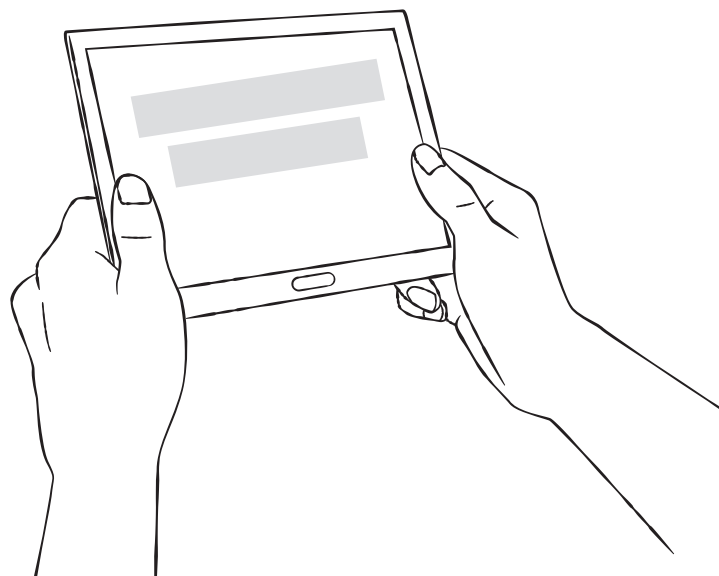
- wyjaśnić, w jaki sposób prawa człowieka są obecne w twoim życiu codziennym;
- podać odpowiednie argumenty, gdy zabierzesz głos w obronie praw człowieka;
- odróżniać role poszczególnych podmiotów kluczowych dla promowania praw człowieka;
- kształtować własną postawę w kwestii obrony i promowania praw człowieka;
- zachęcać innych do działania na rzecz praw człowieka;
- oceniać i minimalizować ryzyko związane z działaniami na rzecz praw człowieka.

Kurs składa się z czterech modułów, a ukończenie ich wszystkich zajmuje około 90 minut. Wśród dostępnych treści znajdziesz filmiki, wywiady, opisy historii, quizy oraz przestrzeń do refleksji. Możesz korzystać z nich we własnym tempie, o dowolnej porze, a po ukończeniu kursu otrzymasz certyfikat.

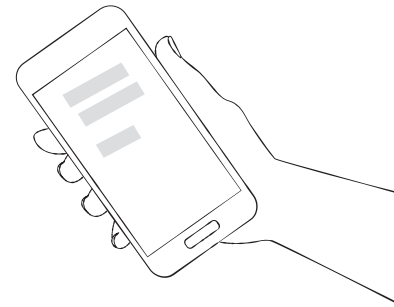
JAK WYKORZYSTAĆ KURS W PRACY WARSZTATOWEJ?

Jeśli jesteś nauczycielem bądź nauczycielką lub pracujesz jako edukator/ka w przestrzeni pozaformalnej, możesz wykorzystać kurs e-learningowy jako jedno z narzędzi stymulujących dyskusję o prawach człowieka w klasie bądź w sali warsztatowej. Taka mieszana forma edukacji łącząca tradycyjne metody nauczania zakładające bezpośredni kontakt z osobą prowadzącą z aktywnościami prowadzonymi samodzielnie i zdalnie za pomocą komputera bądź innego urządzenia podłączonego do Internetu charakteryzuje się różnorodnością metod i dużą elastycznością. Czas spędzony z nauczycielem lub trenerką jest wykorzystywany do angażowania osób uczestniczących w zajęciach i zdobywania interaktywnych doświadczeń. Uczestnicy i uczestniczki mogą we własnym tempie korzystać z materiałów zawartych w kursie o każdej porze dnia, z jakiegokolwiek miejsca.

Niniejsze scenariusze zawierają pomysły na to, jak wykorzystać kurs *Wprowadzenie do praw człowieka w pracy warsztatowej*. Obejmują trzy 90-minutowe zajęcia poświęcone poszczególnym modułom kursu e-learningowego. Scenariusze zawierają przykłady aktywności, które można dowolnie modyfikować, by dostosować je do potrzeb grupy i czasu, jakim dysponujecie. Podczas warsztatów osoby uczestniczące usystematyzują wiedzę zdobytą podczas kursu, będą miały okazję przedyskutować swoje refleksje i wątpliwości z innymi, a także zainspirują się do podejmowania działań w obronie praw człowieka

MODUŁ 1. PRAWA CZŁOWIEKA W TWOIM ŻYCIU CODZIENNYM

CELE:

- Dyskusja o definicji praw człowieka oraz ich kluczowych cechach.
- Refleksja nad rolą praw człowieka w naszym życiu codziennym.

CZAS TRWANIA: 90 MINUT

PRZYGOTOWANIE I MATERIAŁY:

WARSZTAT STACJONARNY:

- kolorowe balony, piłeczki lub inne przedmioty do podziału na grupy;
- kolorowe czasopisma i gazety;
- definicja praw człowieka (Załącznik 1.);
- filmiki z Modułu 1. kursu e-learningowego *Wprowadzenie do praw człowieka*;
- cytaty inspirujące do podejmowania działań na rzecz praw człowieka (Załącznik 2.);
- rzutnik i komputer z dostępem do Internetu.

WARSZTAT ONLINE:

- tablica interaktywna, którą można udostępnić osobom uczestniczącym (np. Google Jamboard, Padlet);
- definicja praw człowieka (Załącznik 1.);
- filmiki z Modułu 1. kursu e-learningowego *Wprowadzenie do praw człowieka*;
- cytaty inspirujące do podejmowania działań na rzecz praw człowieka (Załącznik 2.).

PRZEBIEG:

KROK 1. WPROWADZENIE (10 MINUT)

- Przywitaj się z grupą i zaprezentuj cele zajęć.
- Zapytaj osoby uczestniczące o ich wrażenia po ukończeniu pierwszego modułu kursu.
- Zaproponuj lub ustal z grupą zasady waszej pracy podczas warsztatu.

10 MIN

Jeśli prowadzisz warsztat online, poświęć kilka minut na wyjaśnienie, jak korzystać z platformy, której używacie: m.in. jak włączyć/wyłączyć kamerę i dźwięk, jak używać z czatu itd. Wspólnie ustalcie też, czy podczas warsztatu łączycie się z włączoną kamerką, czy nie. Włączenie kamer będzie sprzyjało dyskusji i interakcji między osobami uczestniczącymi, ale zapewne nie wszyscy będą mieli taką techniczną możliwość; może się też zdarzyć, że połączenie z opcją wideo będzie dla niektórych osób niekomfortowe.

10 MIN

KROK 2. KOLAŻ PRAW CZŁOWIEKA (40 MINUT)

- Podziel osoby uczestniczące na grupy. Możesz w tym celu wykorzystać różnokolorowe balony, piłeczki lub karteczki. Uczestnicy i uczestniczki losują przedmiot i tworzą grupę z osobami, które wylosowały przedmiot o tym samym kolorze.

40 MIN

Jeśli prowadzisz warsztat online, podziel osoby uczestniczące, używając opcji breakout rooms lub innej, w zależności od platformy, z której korzystasz. Jeśli platforma, której używasz, nie ma opcji podziału na grupy, możesz poprosić osoby uczestniczące o samodzielne połączenie się w grupy za pomocą innego komunikatora, np. Messengera, WhatsAppa.

- Zadanie dla każdej z grup to wspólne opracowanie definicji praw człowieka i ich charakterystycznych cech za pomocą kolażu złożonego ze zdjęć i innych wycinków z gazet.

Jeśli prowadzisz warsztat online, zaproś osoby uczestniczące do skorzystania z tablicy interaktywnej (Google Jamboard lub Padlet) i utworzenia na niej kolażu ze zdjęć, cytatów czy nawet filmików znalezionych w sieci.

- Gdy osoby uczestniczące skończą pracę, poproś każdą grupę o zaprezentowanie kolażu i wyjaśnienie symboliki wykorzystanych zdjęć i pozostałych elementów.
- Wyświetl definicję praw człowieka (Załącznik 1.). Zachęć osoby uczestniczące do dyskusji na temat tego, które elementy definicji pojawiły się opracowanych przez nich kolażach.

KROK 4. CO NAS INSPIRUJE DO PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ? (20 MINUT)

- Obejrzyjcie wspólnie filmik zamieszczony na końcu Modułu 1. kursu *Wprowadzenie do praw człowieka*.
- Podziel osoby uczestniczące na cztero- lub pięcioosobowe grupy i zachęć do wspólnej dyskusji na poniższe tematy:
  - Co zainspirowało osoby występujące w filmiku do podejmowania działań na rzecz praw człowieka?
  - Co ciebie inspirowało lub mogłoby zainspirować?
  - Na podstawie własnych doświadczeń i doświadczeń osób występujących w filmach zastanówcie się, co ułatwia zaangażowanie się w pracę na rzecz praw człowieka?
- Zaproś chętne osoby do podzielenia się wnioskami na forum.

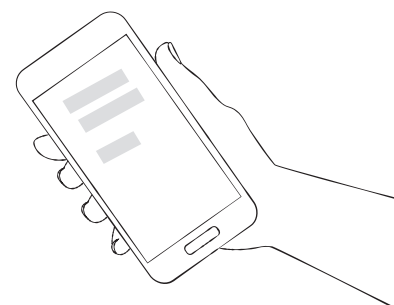
KROK 5. MOJA INSPIRACJA (20 MINUT)

- Rozwieś w różnych miejscach sali cytaty inspirujące do aktywizmu na rzecz praw człowieka (Załącznik 2.).
- Poproś osoby uczestniczące o chwilę indywidualnej refleksji i stanięcie obok cytatu, który najbardziej do nich przemawia/który stanowi dla nich największą inspirację.
- Zaproś osoby uczestniczące do rundy końcowej, w ramach której podzielicie się wybranymi przez siebie cytatami o prawach człowieka i uzasadnicie ich wybór.
- Zachęć uczestników i uczestniczki zajęć do wyszukania informacji na temat autora/autorki cytatu, który wybrali.

Jeśli prowadzisz warsztat online, możesz udostępnić osobom uczestniczącym dokument z listą cytatów – wysłać ją wszystkim na czacie lub e-mailem.

90 MIN

MODUŁ 2. ZABIERANIE GŁOSU W OBRONIE PRAW CZŁOWIEKA

CELE WARSZTATU:

- Refleksja nad rolą, jaką możemy odegrać w obronie praw człowieka.
- Rozwinięcie wiedzy o roli państwa, organizacji międzyrządowych i pozarządowych w systemie praw człowieka.
- Zapoznanie uczestników i uczestniczek z działaniami organizacji pracujących na rzecz praw człowieka w Polsce.

CZAS TRWANIA: 90 MINUT

PRZYGOTOWANIE I MATERIAŁY:

WARSZTAT STACJONARNY:

- studia przypadku naruszeń praw człowieka (Załącznik 3.);
- opcjonalnie Powszechna deklaracja praw człowieka (Załącznik 4.);
- ankieta z pytaniem: „Z czym kończysz dzisiejsze zajęcia?”, przygotowana na stronie www.mentimeter.com.

WARSZTAT ONLINE:

- studia przypadku naruszeń praw człowieka (Załącznik 3.);

- opcjonalnie Powszechna deklaracja praw człowieka (Załącznik 4.);
- tablica interaktywna, którą można udostępnić osobom uczestniczącym (można wykorzystać Google Jamboard bądź Padlet);
- ankieta z pytaniem: „Z czym kończysz dzisiejsze zajęcia?”, przygotowana na stronie www.mentimeter.com.

PRZEBIEG:

15 MIN

KROK 1. WPROWADZENIE (15 MINUT)

Powitaj uczestniczki i uczestników. Zapytaj o ich refleksje po ukończeniu Modułu 2. kursu *Wprowadzenie do praw człowieka* i zaproponuj, by chętne osoby podzieliły się informacjami o aktywistach i aktywistkach na rzecz praw człowieka, których słowa inspirowały was podczas poprzednich zajęć. Następnie przedstaw cele warsztatów.

15 MIN

KROK 2. GŁÓWNI AKTORZY W SYSTEMIE OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA (25 MINUT)

- Zapytaj osoby uczestniczące, jaka jest według nich rola państwa, organizacji międzyrządowych i organizacji pozarządowych w obszarze praw człowieka. Odpowiedzi spisz na tablicy lub flipcharcie.

Jeśli prowadzisz warsztat online, możesz skorzystać z tablicy interaktywnej, np. Google Jamboard lub Padlet.

25 MIN

- Poproś uczestniczki i uczestników zajęć, aby dobrali się w pary z osobami, z którymi najmniej pracowali podczas warsztatów. Zadaniem dwuosobowych zespołów będzie znalezienie w sieci informacji o jednej z organizacji działających na rzecz praw człowieka w Polsce (każda para szuka informacji o innej organizacji; listę organizacji znajdziesz poniżej, możesz ją rozszerzyć o inne instytucje) i przygotowanie krótkiej prezentacji, w której znajdą się odpowiedzi na poniższe pytania:
  - Na rzecz jakich praw człowieka działa dana organizacja?
  - W czym się specjalizuje? Czy oferuje możliwość odbycia wolontariatu?
  - W jaki inny sposób można wspierać działania organizacji?
- Zachęć pary do zaprezentowania wybranej przez nie organizacji na forum.

Organizacje działające na rzecz praw człowieka w Polsce to m.in. Stowarzyszenie Amnesty International, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Kampania Przeciwko Homofobii, Centrum Praw Kobiet, Homo Faber, Ocalenie, Autonomia, Feminoteka.

40 MIN

KROK 3. STUDIA PRZYPADKU (30 MINUT)

- Podziel grupę na cztery zespoły. Powiedz, że każdy z nich dostanie do analizy jedno studium przypadku (Załącznik 3.) na temat naruszeń praw człowieka zasygnalizowanych w wypowiedziach Marii Munir, Guadalupe Marengo, Salila Shetty'ego i Sakrisa Kupili w filmikach z Modułu 2. kursu e-learningowego *Wprowadzenie do praw człowieka*. Opcjonalnie możesz dać każdemu zespołowi egzemplarz skróconej wersji Powszechnej deklaracji praw człowieka (Załącznik 4).
- Po tym, jak osoby uczestniczące przeczytają studia przypadku, zachęć je do dyskusji nad poniższymi pytaniami:
  - Jakich praw człowieka dotyczy ta historia?
  - Co skłoniło osoby występujące w filmach do podjęcia działań w obronie praw człowieka?
- Po zakończeniu pracy w grupach poproś uczestników i uczestniczki warsztatów o podzielenie się refleksjami na forum.

30 MIN

Jeśli prowadzisz warsztat online, podziel osoby uczestniczące na mniejsze grupy, używając opcji breakout rooms lub innej, w zależności od platformy, z której korzystasz. Jeśli platforma, której używasz, nie ma opcji podziału na grupy, możesz poprosić uczestniczki i uczestników o samodzielne połączenie się w grupy za pomocą innego komunikatora, np. Messengera, WhatsAppa. Studia przypadku możesz udostępnić w formie elektronicznej – załaduj plik na czat i wyślij link do dokumentu załadowanego na dysk sieciowy bądź załącz go do wiadomości e-mail rozesłanej wszystkim uczestnikom i uczestniczkom warsztatów.

70 MIN

KROK 4. PODSUMOWANIE ZAJĘĆ (15 MINUT)

15 MIN

Zaproś wszystkich do wejścia na stronę www.menti.com i wpisania kodu do przygotowanej przez siebie wcześniej sondy. Zadaniem uczestników i uczestniczek jest wpisanie hasła/słowa/przesłania, z którym kończą zajęcia. Zachęć osoby uczestniczące do podzielenia się swoim przesłaniem w ramach rundki podsumowującej zajęcia.

85 MIN

MODUŁ 3. I 4. NASZE PRZESŁANIE O PRAWACH CZŁOWIEKA

CELE:

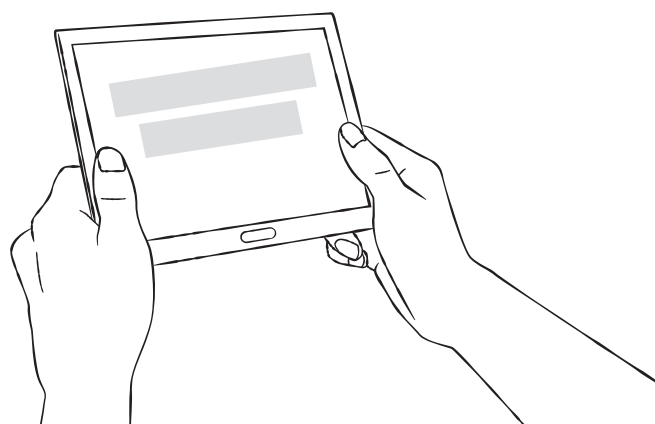
- Refleksja nad okolicznościami, które mogą uzasadniać ograniczenie niektórych praw człowieka.
- Zainspirowanie osób uczestniczących w warsztatach do zrealizowania kampanii promującej prawa człowieka w mediach społecznościowych.

CZAS TRWANIA: 90 MINUT

PRZYGOTOWANIE I MATERIAŁY:

WARSZTATY STACJONARNE I ONLINE:

- Dostęp do komputerów i/lub urządzeń mobilnych podłączonych do Internetu na potrzeby przygotowania i realizacji kampanii w mediach społecznościowych (Krok 3.).

PRZEBIEG:

10 MIN

KROK 1. WPROWADZENIE (10 MINUT)

Powitaj osoby uczestniczące w zajęciach i zapytaj o ich refleksje po ukończeniu kursu *Wprowadzenie do praw człowieka*, a następnie przedstaw cele warsztatów.

10 MIN

KROK 2. PRAWA ABSOLUTNE I WZGLĘDNE (35 MINUT)

- Poproś osoby uczestniczące w warsztacie o wymienienie praw, które są ich zdaniem absolutne (nigdy nie można ich ograniczyć), oraz tych, które według nich są względne (podlegają ograniczeniu w pewnych ściśle określonych w prawie przypadkach). Odpowiedzi wypisz na tablicy (10 minut).
- Podsumuj tę część ćwiczenia, przypominając, że zgodnie z międzynarodowymi standardami prawa człowieka mogą być ograniczane tylko w ściśle określonych sytuacjach, definiowanych zwykle w dokumentach międzynarodowych lub konstytucjach państw (np. ze względu na ochronę określonych wartości albo zagrożenia, np. wojnę). Istnieją jednak prawa, których nie można ograniczyć w żadnym przypadku. To zakaz niewolnictwa, wolność sumienia i zmiany religii, prawo do uznania osobowości prawnej oraz zakaz stosowania tortur.
- Podziel uczestników i uczestniczki zajęć na grupy. Ich zdaniem będzie przedyskutowanie i spisanie argumentów przemawiających za tym, że żadne okoliczności nie uzasadniają ograniczenia praw absolutnych człowieka.

35 MIN

Jeśli prowadzisz warsztat online, podziel osoby uczestniczące, używając opcji breakout rooms lub innej, w zależności od platformy, z której korzystasz. Jeśli platforma, której używasz, nie ma opcji podziału na grupy, możesz poprosić osoby uczestniczące o samodzielne połączenie się w grupy za pomocą innego komunikatora, np. Messengera, WhatsAppa.

- Po 10 minutach zaproś wszystkich do zaprezentowania najważniejszych wniosków z dyskusji na forum.

45 MIN

KROK 2. PLANUJEMY KAMPAINIĘ PROMUJĄCĄ PRAWA CZŁOWIEKA W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH! (45 MINUT)

- Obejrzyjcie wspólnie filmiki z Modułu 4. kursu e-learningowego *Wprowadzenie do praw człowieka*, w których Maria, Sakris, Salil i Guadalupe przekazują swoje przesłanie osobom, które ukończyły kurs.

45 MIN

- Zachęć osoby uczestniczące w warsztatach do refleksji nad ich własnych przestaniem na temat praw człowieka, którym chcą się podzielić ze swoimi rówieśnikami i rówieśniczkami. Poproś uczestników i uczestniczki zajęć o opracowanie w grupach przekonującego hasła/grafiki/filmiku/komiksu promującego prawa człowieka.
- Opublikujcie efekty waszej pracy w mediach społecznościowych. Narzędzia, z których możecie skorzystać, to m.in. Instastories, transmisje na żywo na Facebooku, darmowy program do tworzenia grafik Canva.

ZAŁĄCZNIK 1. DEFINICJA PRAW CZŁOWIEKA

Prawa człowieka to podstawowe normy przysługujące każdemu z nas i wynikające z samego faktu bycia człowiekiem. Są to m.in. prawo do życia, wolność słowa, wolność zrzeszania się czy prawo do edukacji. Źródłem wszystkich praw i wolności jest godność każdego człowieka. Prawa człowieka mają charakter:

- powszechny – są takie same dla każdego człowieka, niezależnie od wyznawanych wartości, poglądów czy religii;
- przyrodzony – istnieją niezależnie od woli władzy czy przepisów prawa, państwo jedynie tworzy system ich ochrony;
- niezbywalny – żadna władza nie może nam ich odebrać, nie można się ich zrzec;
- nienaruszalny – istnieją niezależnie od władzy i nie mogą być przez nią dowolnie regulowane;
- naturalny – posiadamy je z racji godności osobowej, człowieczeństwa, a nie z powodu czyjejś decyzji czy z nadania;
- niepodzielny – wszystkie stanowią integralną i współzależną całość.

Podmiotem praw człowieka jest zazwyczaj jednostka, a nie grupa (prawa indywidualne), dają one możliwość korzystania z wszelkich innych praw (prawa podstawowe), dlatego ich przestrzeganie powinno być gwarantowane i chronione przez państwo. Prawa człowieka dzielimy także na: PRAWA (prawa pozytywne) – władza ma obowiązek podjęcia działania na rzecz jednostki, a jednostka ma prawo żądać przysługujących jej praw; WOLNOŚCI (prawa negatywne) – obowiązek powstrzymywania się władzy od działań w określonych obszarach naszego życia.

Prawa człowieka mogą być ograniczane tylko w ściśle określonych sytuacjach, definiowanych zwykle w dokumentach międzynarodowych lub konstytucjach państw (np. ze względu na ochronę określonych wartości albo zagrożenia, np. wojnę). Istnieją jednak prawa, które są prawami absolutnymi i których nie można ograniczyć w żadnym przypadku. Do praw absolutnych zaliczamy zakaz niewolnictwa, wolność sumienia i zmiany religii, prawo do uznania osobowości prawnej oraz zakaz stosowania tortur.

Źródło: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/>.

ZAŁĄCZNIK 2. CYTATY INSPIRUJĄCE DO PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ NA RZECZ PRAW CZŁOWIEKA

Niesprawiedliwość gdziekolwiek jest zagrożeniem dla sprawiedliwości wszędzie.

Martin Luther King

Pojedyncze historie tworzą stereotypy. a problem ze stereotypami nie polega na tym, że są nieprawdziwe, lecz na tym, że są niekompletne. Sprawiają, że pojedyncza historia staje się jedyną.

Chimamanda Ngozi Adichie

Nigdy nie wątp w to, że mała grupa świadomych celu i zaangażowanych obywateli może zmienić świat. w rzeczy samej to jest jedyna droga, jaka kiedykolwiek przyniosła sukces.

Margaret Mead

Świeca nie płonie dla nas, a dla tych wszystkich, których nie zdołaliśmy oswobodzić z więzień, którzy byli zabici w drodze do więzień, których torturowano, których porwano, którzy „zaginęli”. Świeca płonie dla nich właśnie...

Peter Benenson

Nigdy nie bój się czynić tego, co słuszne.

Rosa Parks

Jedno dziecko, jeden nauczyciel, jeden długopis i jedna książka mogą zmienić świat.

Malala Yousafzai

Żeby być wolnym, nie wystarczy zrzucić łańcuchów; trzeba żyć tak, by szanować i zwiększać wolność innych.

Nelson Mandela

Aktywizm to mój czynsz za życie na tej planecie.

Alice Walker

Wbrew wszystkiemu wierzę jeszcze, że ludzie są w głębi serca naprawdę dobrzy.

Anne Frank

Narody, które ogradzają się murami, same sobie budują więzienie i same skazują się na porażkę.

Barack Obama

Nie szukajmy nadziei, szukajmy działania. Wtedy przyjdzie nadzieja. Proszę ludzi z całego świata, by zrozumieli, że politycy nas zawiedli. Nie możemy dłużej grać według ich reguł.

Greta Thunberg

Sami musimy stać się zmianą, do której dążymy w świecie.

Mahatma Gandhi

Nie zawsze jest tym samym bycie dobrym człowiekiem i dobrym obywatelem.

Arystoteles

ZAŁĄCZNIK 3. STUDIA PRZYPADKU

MARIA MUNIR, WIELKA BRYTANIA

Maria Munir prowadzi działalność aktywistyczną na rzecz praw człowieka z Wielkiej Brytanii. Maria jest osobą niebinarną i używa neutralnych płciowo zaimków osobowych. Tożsamość osób niebinarnych może być połączeniem dwóch płci (kobiety i mężczyzny), może w płynny sposób przechodzić między nimi, wymykać się binarności płciowej albo być pozbawiona płci. Podczas konferencji w 2016 roku Maria sprowokowała ówczesnego prezydenta USA Baracka Obamę, zadając mu pytanie, jakie kroki mogliby podjąć on i ówczesny premier Wielkiej Brytanii David Cameron, aby prawa człowieka osób niebinarnych były w pełni przestrzegane.

W 2010 roku w Wielkiej Brytanii przyjęto tzw. ustawę równościową (ang. Equality Act 2010), która miała zagwarantować ochronę praw człowieka społeczności LGBTI. Niebinarność nie została w niej uznana za jedną z cech gwarantujących ochronę prawną ze strony państwa i nie jest oficjalnie rozpoznawana jako tożsamość płciowa przez brytyjskie prawo. Zgodnie z obowiązującym w Wielkiej Brytanii prawem osoby transpłciowe (osoby, których płeć przypisana im przy urodzeniu jest niezgodna z ich psychicznym poczuciem płci) okre-

śliły swoją tożsamość jako kobietą bądź mężczyzną. W komunikacie Ministerstwa Sprawiedliwości do gazety „The Independent” można przeczytać, że Ministerstwo „zdaje sobie sprawę, że bardzo mała grupa osób może uważać siebie za nienależące do żadnej płci. Jednak nie jest w gestii rządu, aby takie osoby rozpoznawać w celu wydawania płciowo neutralnych dokumentów”. Tymczasem według badań przeprowadzonych w 2016 roku w Wielkiej Brytanii żyło wówczas 250 000 osób niebinarnych.

W czasie swojego przemówienia do prezydenta Obamy Maria odniosło się również do sytuacji osób niebinarnych w Karolinie Północnej w USA. W 2016 roku przyjęto w tym stanie tzw. uchwałę łazienkową (ang. Bathroom Bill). Dokument nakazywał osobom niebinarnym korzystanie z łazienek w miejscach publicznych i urzędach zgodnie z płcią przypisaną im w akcie urodzenia. Zabronił on również władzom samorządowym wydawania antydyskryminacyjnych wytycznych, które chroniłyby społeczność LGBT. Krótco po spotkaniu z Marią, podczas konferencji prasowej z Davidem Cameronem Barack Obama wyraził swoją niezgodę wobec uchwały i wezwał do jej usunięcia. W 2019 roku doszło do zmiany uchwały, dzięki czemu osoby transpłciowe mogą korzystać z łazienek zgodnie ze swoją tożsamością płciową. Utrzymano jednak zakaz antydyskryminacyjnych działań w celu ochrony społeczności LGBTI.

Jednocześnie działania na rzecz uznania osób niebinarnych w Wielkiej Brytanii dalej trwają. W 2019 roku Amnesty rozpoczęło działania w związku z ustawą o uzgodnieniu płci z 2004 roku. Oprócz tego, że sam proces uzgodnienia płci jest drogi, długi i często niedostępny, nie rozpoznaje on w ogóle osób niebinarnych i nie daje możliwości, by ich płeć metrykalna zgadzała się z tożsamością płciową. Póki co taka możliwość występuje tylko w kilku krajach na świecie, np. w Danii i na Malcie. Problemy aktualnej ustawy wchodzą także na szersze pole rozpoznania różnorodności doświadczeń osób transpłciowych. Jak mówi Maria: „Od niebiałych osób transpłciowych, które zderzają się z rasizmem w dostępie do opieki medycznej, poprzez transpłciowe osoby z niepełnosprawnością, których autonomia jest podważana, osoby transpłciowe mają różne doświadczenia, poruszając się w tym samym systemie.”

Źródła:

<https://www.amnesty.org.uk/have-your-say-gender-recognition-act>

<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2018/12/what-are-human-rights/>

<https://www.amnesty.org.uk/issues/LGBTQ-equality/young-people-wait-legal-gender-recognition>

<https://www.amnesty.org.uk/press-releases/uk-gender-recognition-reforms-missed-opportunity-say-human-rights-organisations>

SAKRIS KUPIŁA, FINLANDIA

Sakris Kupila jest finlandzkim studentem medycyny oraz aktywistą na rzecz praw osób transpłciowych, czyli takich, których płęć przypisana im przy urodzeniu jest niezgodna z ich psychicznym poczuciem płci. Do podjęcia działań skłoniło go prawo obowiązujące w Finlandii, które dyskryminuje osoby transpłciowe.

Finlandzka ustawa regulująca prawną sytuację osób transpłciowych zakłada, że aby dokonać prawnego uzgodnienia płci metrykalnej (przypisanej przy urodzeniu i widniejącej w dokumentach) z psychiczną tożsamością płciową, osoba transpłciowa musi:

- mieć minimum 18 lat;
- przejść kilkuletnią analizę psychiatryczną (transpłciowość jest bowiem rozpatrywana jako choroba psychiczna);
- poddać się zabiegowi sterylizacji lub udowodnić stwierdzoną medycznie bezpłodność.

Finlandia jest jedynym nordyckim państwem, w którym obowiązuje tak dyskryminujące wobec osób transpłciowych prawo. W maju 2017 roku Rada Praw Człowieka ONZ wezwała finlandzki rząd do zaktualizowania prawa i usunięcia z niego nakazu sterylizacji przed prawnym uzgodnieniem płci. Poprawka zmieniająca dyskryminujące zapisy w ustawie dotyczącej osób transpłciowych została jednak odrzucona przez fiński parlament.

Źródło: https://amnesty.org.pl/akcje/stan-w-obronie-sakrisa/?fbclid=IwAR29EqPAUN4VLb-c7s8C2q_3URyvTCILSsswoDamJMR7IQ32yCtTsTF1T0qY.

SALIL SHETTY, INDIE

Salil Shetty jest wieloletnim aktywistą na rzecz praw człowieka i byłym sekretarzem generalnym Amnesty International. Salil był w ostatniej klasie liceum, kiedy premierka Indii Indira Gandhi ogłosiła w kraju stan wyjątkowy. Jak sam mówi: „Po raz pierwszy w historii niepodległych Indii za jednym zamachem zawieszono wszystkie prawa obywatelskie i polityczne. Na własne oczy widziałem, czym skutkuje zawieszenie tych praw. Wiele osób, które znałem, wsadzono do więzienia za to, że pokojowo wyrażały swoje przekonania i sprzeciwiały się działaniom władz”. Te doświadczenia skierowały Salila na drogę aktywizmu na rzecz praw człowieka.

Indira Gandhi została premierką Indii w 1966 roku. Choć na początku jej rządów jakość życia w państwie poprawiła się na skutek zielonej rewolucji i udało się wygrać wojnę z Pakistanem, w pierwszej połowie lat 70. poparcie dla niej stopniowo spadało. W 1971 roku zarzucono premierce oszustwa wyborcze, co wywołało liczne protesty w kraju. Niezgoda Indiry Gandhi na rezygnację z urzędu doprowadziła do pogłębienia się protestów, których skala zaczęła zagrażać jej władzy. w czerwcu 1975 roku poprosiła prezydenta Indii, Fakhruddina Ali Ahmeda, o wprowadzenie tzw. narodowego stanu wyjątkowego. Swoje wezwanie argumentowała stwierdzeniem, że w kraju panują „wewnętrzne niepokoje”, które

stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego. Jako powody podawała również chęć uchronienia indyjskiej demokracji oraz dążenie do poprawienia sytuacji gospodarczej i polepszenia bytu osób nieuprzywilejowanych. Wprowadzenie stanu wyjątkowego umożliwiło Gandhi rządzenie poprzez dekrety i doprowadziło do istotnego ograniczenia praw i wolności obywatelskich w Indiach na skalę niespotykaną od czasu uzyskania przez kraj niepodległości w 1947 roku.

W wyniku wprowadzenia stanu wyjątkowego w Indiach przywódcy opozycji zostali aresztowani, wybory odroczone, protesty antyrządowe zostały rozbite, a prasę poddano cenzurze. Wszystkie istotne, fundamentalne prawa gwarantowane przez konstytucję zostały zawieszane. Tysiące osób zostało uwięzionych ze względu na prowadzenie działalności opozycyjnej. Odmawiano im prawa do sprawiedliwego procesu sądowego, najczęściej również nie podawano im powodu aresztowania. Osobom zatrzymanym często nie gwarantowano jedzenia, picia ani możliwości załatwienia potrzeb fizjologicznych, a kontakt z rodziną bardzo im utrudniano. Amnesty International dotarło do informacji o przypadkach torturowania oraz śmierci uwięzionych w tamtym czasie osób.

Stan wyjątkowy trwał w Indiach 21 miesięcy. Szacuje się, że przynajmniej 40 000 osób zostało wówczas uwięzionych za swoje przekonania polityczne. Dopiero po pełnym odwołaniu stanu wyjątkowego w 1977 roku rząd indyjski podjął działania mające na celu przywrócenie w Indiach rządów prawa oraz wypuścił niemal wszystkich więźniów i więźniarki sumienia.

Źródło: <https://amnesty.org.in/amnesty-internationals-concern-prisoners-conscience-detained-1975-77-emergency/>.

GUADALUPE MARENGO, PERU

W Peru od 1980 roku trwa wewnętrzny konflikt zbrojny pomiędzy kolejnymi rządami a uzbrojonymi oddziałami opozycyjnymi. Guadalupe Marengo od lat 80. działała na rzecz ratowania osób, które „zaginięły”, porwane przez rządowe wojsko i policję; wspiera również rodziny i bliskich osób, które padły ofiarą działań rządu.

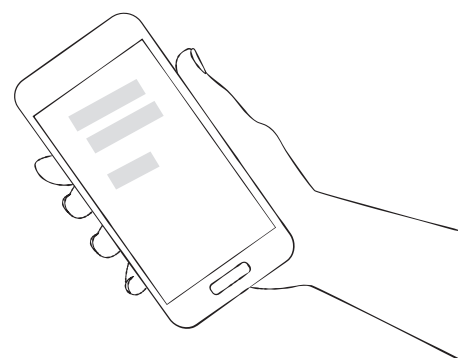
„Wymuszone zaginięcie” ma miejsce w przypadku aresztowania, zatrzymania lub uprowadzenia osoby wbrew jej woli lub pozbawienia jej wolności w inny sposób przez funkcjonariuszy państwowych albo zorganizowane grupy bądź osoby prywatne, których działania są akceptowane przez rząd. Po wymuszonym zaginięciu rząd odmawia ujawnienia losu lub miejsca pobytu danej osoby bądź nie przyznaje się do pozbawienia jej wolności. W rezultacie takiego postępowania zaginiona osoba pozostaje poza ochroną prawną i jest narażona na łamanie praw człowieka: tortury, przemoc seksualną, a nawet pozbawienie życia.

Pierwsze przypadki wymuszonych zaginięć w Peru zostały udokumentowane w 1983 roku. Z czasem zjawisko nasiliło się na tyle, że w 1987 roku kraj ten przodował na świecie w liczbie zaginięć ludzi. Porwania nie były wynikiem działań dyktatury wojskowej, jak w in-

nych państwach Ameryki Łacińskiej, lecz następowały w czasie sprawowania władzy przez różne rządy – wszystkie wybrane w wyniku demokratycznych wyborów. Wojsko i policja podległe kolejnym rządóm używały wymuszonych zaginięć w ramach kampanii przeciwko uzbrojonym grupom opozycyjnym, które prowadziły w Peru działania powstańcze. Regiony, w których takie akcje miały miejsce, wojsko i policja ogłaszały tzw. strefami kryzysowymi. Umundurowani wojskowi bądź patrole służb ochrony cywilnej rozpoczynali wówczas legitymowanie członków społeczności chłopskich zamieszkujących te strefy, a następnie bez podania oficjalnego powodu zatrzymywali poszczególne osoby i wywozili w nieznane miejsce. Służby w tych strefach często nie podlegały żadnej kontroli ze strony lokalnych czy centralnych władz, co skutkowało przypadkami gwałtów na kobietach i innymi naruszeniami praw człowieka. Osoby, które zaginęły w strefach kryzysowych, często były także poddawane torturom. Wojsko i policja czasem wypuszczały na wolność porwanych, jednak w większości przypadków osoby, które zaginęły, były mordowane przez funkcjonariuszy; ciała niektórych z nich znaleziono w różnych miejscach kraju.

W latach 90. kościoły i organizacje działające na rzecz praw człowieka apelowały do władz Peru o zniesienie stref, jako że działalność powstańcza dawno się tam skończyła, a wojsko nadal dopuszczało się ataków na niewinną ludność cywilną. ONZ i Amnesty International prowadziły działania na rzecz ochrony społeczności chłopskich oraz uzyskania sprawiedliwości dla rodzin ofiar, jednak wojsko i policja bardzo je utrudniały. Na początku lat 2000. liczba zniknięć oraz śmierci w wyniku konfliktu domowego w Peru znacznie spadła, a sam konflikt przeszedł w fazę uśpienia. W czasie trwania całego konfliktu Amnesty International udokumentowało oficjalnie 3500 przypadków wymuszonych zaginięć, ale ich faktyczna liczba jest prawdopodobnie znacznie wyższa.

Źródło: <https://www.amnesty.org/download/Documents/196000/amr460361991en.pdf>.

ZAŁĄCZNIK 4.
POWSZECHNA DEKLARACJA
PRAW CZŁOWIEKA (WERSJA
UPROSZCZONA)

1. Wszyscy ludzie są wolni i wszyscy powinni być traktowani w taki sam sposób.
2. Wszyscy ludzie są równi, niezależnie od różnic w kolorze skóry, płci, religii, języka.
3. Każdy człowiek ma prawo do życia w wolności i bezpieczeństwie.
4. Nikt nie ma prawa traktować cię jak niewolnika, a ty nie możesz nikogo uczynić swoim niewolnikiem.
5. Nikt nie ma prawa cię krzywdzić ani torturować.
6. Każdy człowiek ma prawo być równym z innymi wobec prawa.
7. Prawo jest takie samo dla każdego człowieka, powinno być stosowane w ten sam sposób wobec wszystkich.
8. Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy prawnej, gdy jego prawa nie są przestrzegane.
9. Nikt nie ma prawa do bezprawnego uwięzienia cię albo wydalenia cię z twojego kraju.
10. Każdy człowiek ma prawo do sprawiedliwego i publicznego procesu.
11. Każdy człowiek powinien być uważany za niewinnego do momentu udowodnienia mu winy.
12. Nikt nie może wejść do twojego domu, otwierać twoich listów albo niepokoić ciebie i twojej rodziny bez powodu. Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy, gdy te prawa są łamane.
13. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego podróżowania.
14. Każdy człowiek ma prawo udać się do innego kraju i domagać się ochrony, jeżeli jest prześladowany albo grozi mu prześladowanie.
15. Każdy człowiek ma prawo do posiadania obywatelstwa. Nikt nie ma prawa powstrzymać cię przed przeniesieniem się do innego kraju, jeżeli tego chcesz.
16. Każdy człowiek ma prawo zawrzeć związek małżeński i założyć rodzinę.
17. Każdy człowiek ma prawo do posiadania własności i swojego dobytku.
18. Każdy człowiek ma prawo do praktykowania i przestrzegania wszystkich aspektów swojej religii oraz do zmiany religii, jeżeli tylko chce.

19. Każdy człowiek ma prawo do mówienia, co myśli, i do przekazywania oraz otrzymywania informacji.
20. Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w pokojowych zgromadzeniach i do wstępowania do stowarzyszeń.
21. Każdy człowiek ma prawo do uczestnictwa w rządzeniu swoim krajem.
22. Każdy człowiek ma prawo do ochrony socjalnej i do możliwości rozwijania swoich umiejętności.
23. Każdy człowiek ma prawo pracować za uczciwe wynagrodzenie w bezpiecznych warunkach i przynależać do związków zawodowych.
24. Każdy człowiek ma prawo do odpoczynku i przyjemności.
25. Każdy człowiek ma prawo do odpowiedniego standardu życia i do opieki medycznej, gdy jest chory.
26. Każdy człowiek ma prawo uczęszczać do szkoły.
27. Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w życiu kulturalnym społeczeństwa.
28. Każdy człowiek musi przestrzegać porządku społecznego, który jest konieczny do korzystania z wszystkich tych praw.
29. Każdy człowiek musi szanować prawa innych oraz dobra społeczne i publiczne.
30. Nikt nie ma prawa usunąć żadnego prawa z tej deklaracji.

Polska wersja kursu *Wprowadzenie do praw człowieka* dostępna na platformie Akademia Praw Człowieka Amnesty została opracowana w ramach projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” CSO-LA/2017/388-16 dofinansowanego ze środków Komisji Europejskiej.